

SCHELLEBELLE

HEKKERGEMSTRAAT 81-85

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

Titel: **Schellebelle Hekkergerstraat 81-85**

Erkend archeoloog: **Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114**

Auteurs: **Bot Bart, Sebastiaan Genbrugge**

Advies specialisten: /

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: **2023I81**

Locatiegegevens: **Provincie Oost-Vlaanderen, Wichelen, Schellebelle, Hekkergerstraat 81, 83 & 85**

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: **x_{max} , y_{max} ; x_{min} , y_{min} : 119356, 188959; 119247, 188867**

Kadastergegevens: **Wichelen, Schellebelle, afdeling 3, sectie A, perceelnrs. 675N, 675F, 676K, 676L**

Betrokken actoren: **Bart Bot (erkend archeoloog), Sebastiaan Genbrugge (erkend archeoloog)**

Plaats en datum: **Ledeberg, 12/09/2023**

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie BV en Deminetec-ECG BV.

Bart Bot Archeologie BV en Deminetec-ECG BV aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

1.	Inleiding	3
1.1.	Onderzoeksopdracht.....	3
1.2.	Wettelijk kader	3
1.3.	Randvoorwaarden.....	4
2.	Onderzoeksmethode	6
2.1.	Motivering	6
2.2.	Organisatie	6
3.	Kader en aanleiding.....	7
3.1.	Topografische situering	7
3.2.	Huidige situatie.....	9
3.3.	Geplande werken	11
4.	Assessmentrapport.....	13
4.1.	Landschappelijk situering	13
4.2.	Geologische situering.....	15
4.3.	Bodemkundige gegevens.....	17
4.4.	Historische schets.....	18
4.5.	Historisch kaartmateriaal	19
4.6.	Archeologische voorkennis	24
4.6.1.	Archeologische prospecties en opgravingen	25
4.6.2.	Archeologische en historische indicatoren	29
5.	Synthese	30
5.1.	Archeologisch verwachtingspatroon.....	30
5.2.	Onderzoeksvragen	31
6.	Besluit.....	32
7.	Bibliografie.....	33
8.	Figurenlijst.....	33

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt een geplande omgevingsaanvraag met betrekking tot stedenbouwkundige handelingen te Schellebelle (provincie Oost-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied, en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Het plangebied is volgens het gewestplan gelegen ter hoogte van woongebieden (code 100, oostelijke zijde). De woongebieden zijn bestemd voor wonen, alsmede voor handel, dienstverlening, ambacht en kleinbedrijf voor zover deze taken van bedrijf om redenen van goede ruimtelijke ordening niet in een daartoe aangewezen gebied moeten worden afgezonderd, voor groene ruimten, voor sociaal-culturele inrichtingen, voor openbare nutsvoorzieningen, voor toeristische voorzieningen, voor agrarische bedrijven. De westelijke zijde ligt ter hoogte van woonuitbreidingsgebieden (code 105). De

woonuitbreidingsgebieden zijn uitsluitend bestemd voor groepswoningbouw zolang de bevoegde overheid over de ordening van het gebied niet heeft beslist, en zolang, volgens het geval, ofwel die overheid geen besluit tot vastlegging van de uitgaven voor de voorzieningen heeft genomen, ofwel omtrent deze voorzieningen geen met waarborgen omklede verbintenis is aangegaan door de promotor.

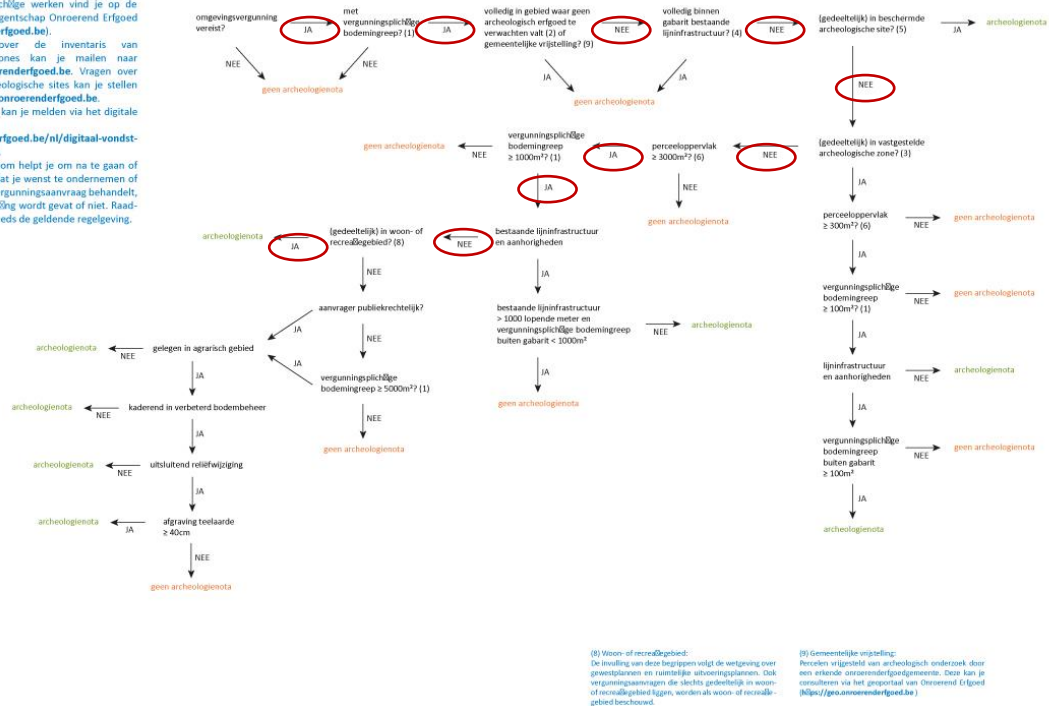
Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot stedenbouwkundige handelingen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3.000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 3.882m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen.

1.3. RANDVOORWAARDEN

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen

Meer informatie over archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige werken vind je op de website van het Agentschap Onroerend Erfgoed (www.onroerenderfgoed.be). Voor vragen over de inventaris van archeologische zones kan je mailen naar inventaris@onroerenderfgoed.be. Vragen over beschermde archeologische sites kan je stellen via beschermen@onroerenderfgoed.be. Een toevalsvondst kan je melden via het digitale formulier op: www.onroerenderfgoed.be/nl/digitaal-vondst-meldingsformulier. Deze beslissingsboom helpt je om na te gaan of het bouwproject dat je wenst te ondernemen of waarvoor je een vergunningsaanvraag behandelt, door deze verplichting wordt gevat of niet. Raadpleeg bij twijfel steeds de geldende regelgeving.

Dit schema heeft betrekking op omgevingsvergunningen voor stedenbouwkundige handelingen. Voor omgevingsvergunningen voor het verkavelen van gronden en duiding bij de andere begrippen, zie het andere schema.

Figuur 1 Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning m.b.t. stedenbouwkundige handelingen, deel 2. (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouw- en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen op de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen, werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt¹. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius², een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werden de archeologische waarden van de inventaris van agentschap Onroerend Erfgoed³ geraadpleegd. Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

¹ <https://www.geopunt.be/kaart>

² <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

³ <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

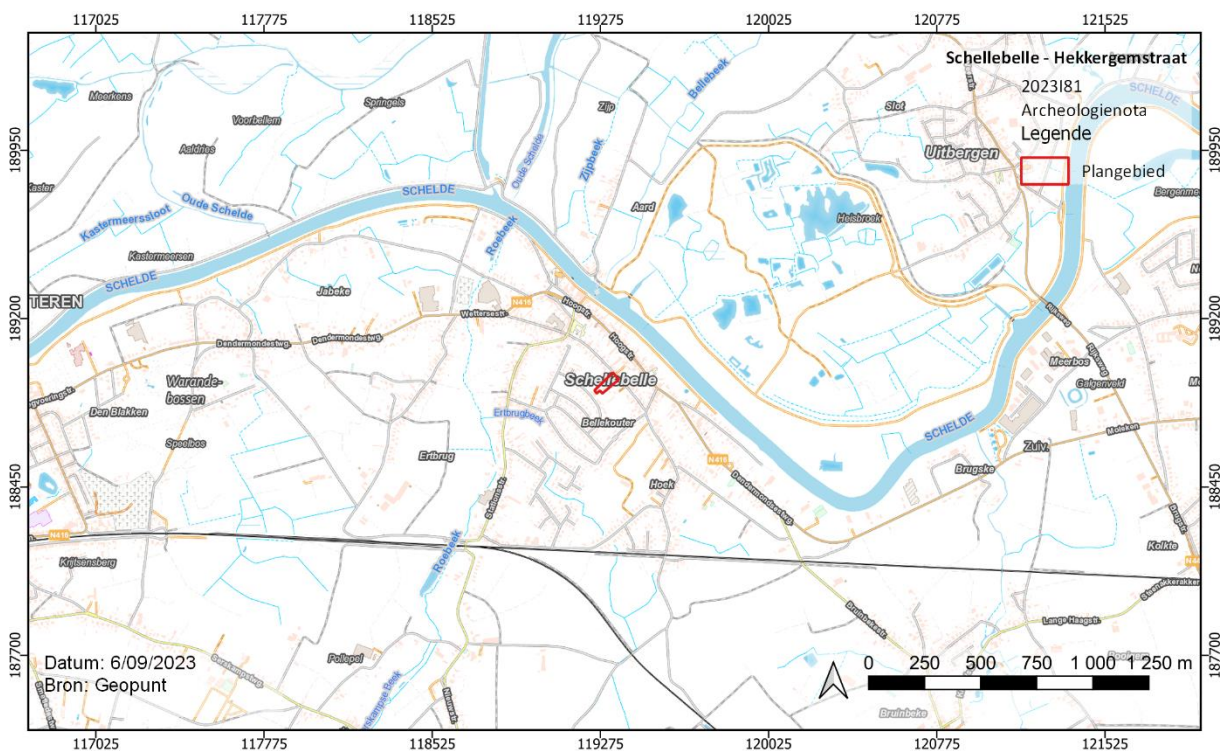
3. KADER EN AANLEIDING

3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

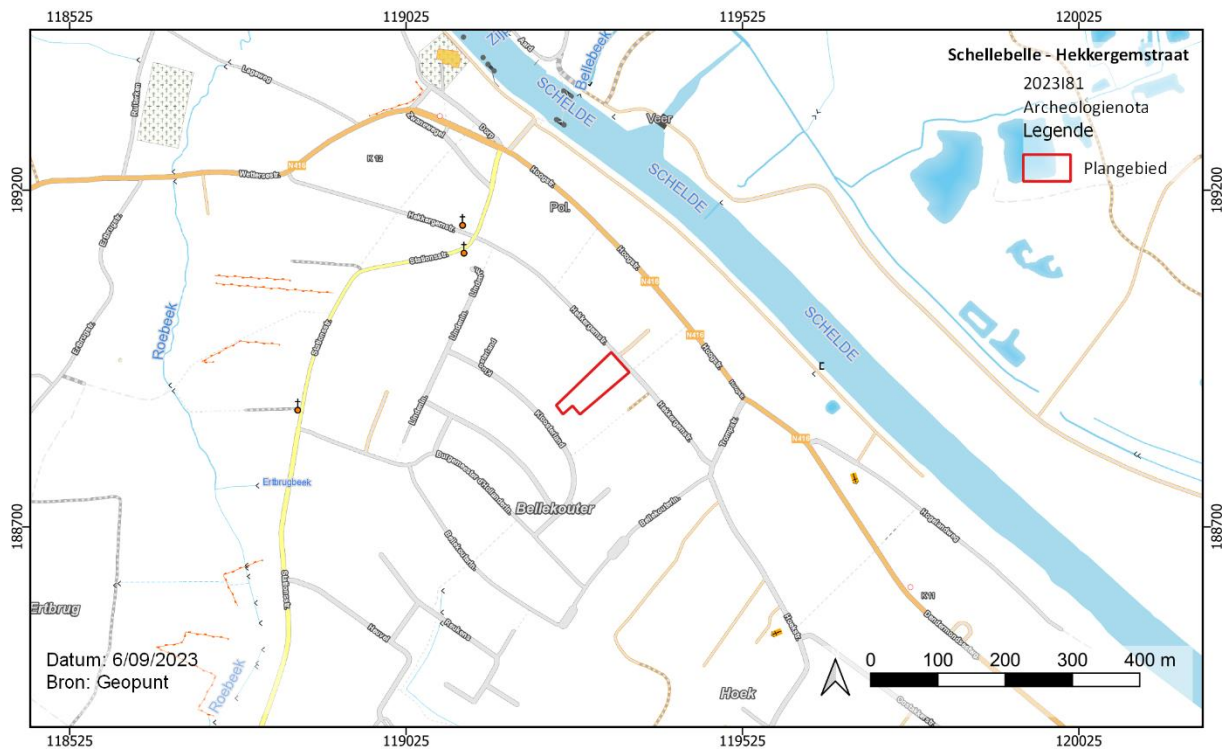
Het onderzoeksgebied is gelegen in Schellebelle, deelgemeente van Wichelen, in de provincie Oost-Vlaanderen. De gemeente situeert zich in de Denderstreek en het Scheldeland. Wichelen grenst ten noorden aan Berlare, ten oosten aan Babbelaar, ten zuiden aan Lede en ten westen aan Wetteren.

Ons plangebied, bestaande uit een 4-tal langgerekte percelen, ligt ten zuiden van de Hekkergerstraat. Deze straat verbindt a.h.w. Wetteren met Wichelen. Het centrum van Schellebelle (Dorp) ligt 320m ten noordwesten van ons plangebied.

Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van circa 3.882m² en is kadastraal terug te vinden onder: Wichelen, Schellebelle, afdeling 3, sectie A, perceelnrs. 675N, 675F, 676K, 676L.

Figuur 2 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: Geopunt, NGI)

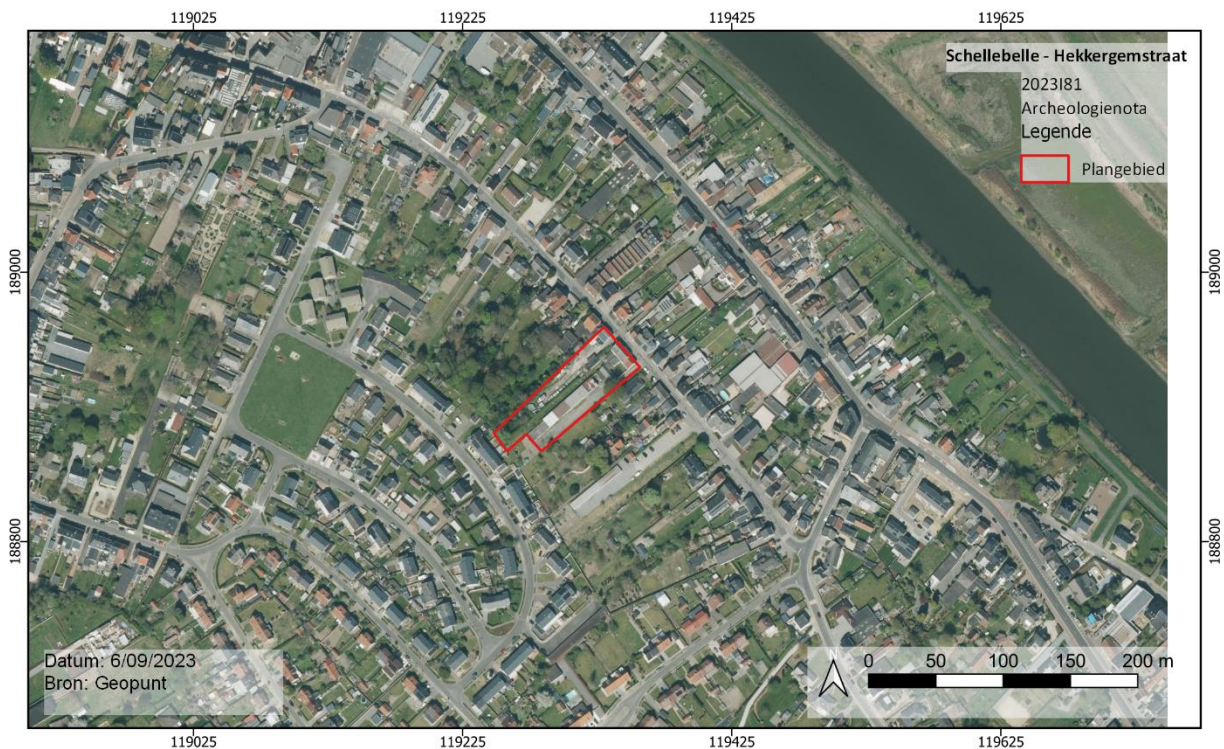
Figuur 3 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt, NGI)

Figuur 4 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: Geopunt)

3.2. HUIDIGE SITUATIE

Binnen ons plangebied staat een 3-tal woningen (81 tot 85) met respectievelijke *footprints* van 180m², 112m² en 275m². Ten westen van woning 81 staan enkele kleinere bijgebouwen met een gezamenlijke *footprint* van 80m². Ten westen van nr. 85 bevinden zich enkele loodsen. Samen beslaan de loodsen een oppervlakte van 510m². Ten zuiden van deze loodsen situeert zich een verharde oprit. Ook ten zuiden van woning 81 bevindt zich een verharde oprit. Deze oprit leidt naar een braakliggend terrein met enkele bomen aan de noordelijke perceelsgrens.

Figuur 5 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt)

A street view of a two-story brick building with a green sign that reads "PRESHEVA" and "Staling verhuur" with a phone number. A dark car is parked in the foreground, and a silver car is parked further down the street.

Archeologienota Schellebelle Hekkergerstraat 81-85 (2023|81)

3.3. GEPLANDE WERKEN

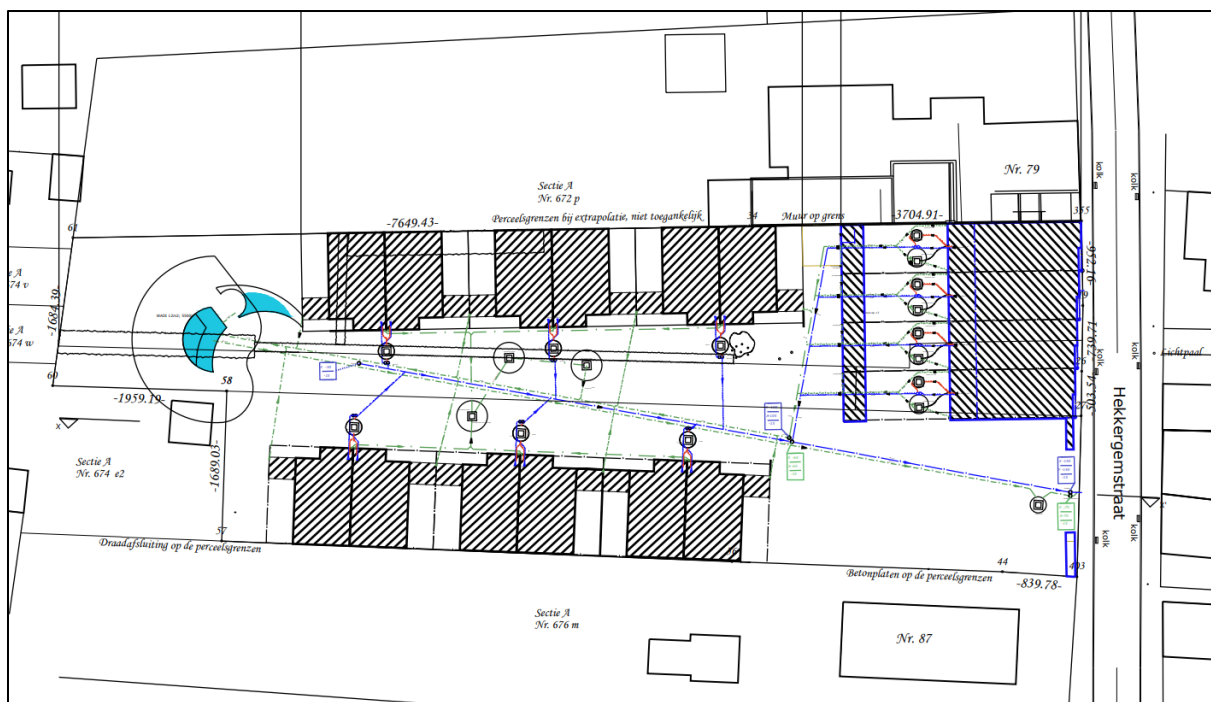
De opdrachtgever vraagt een omgevingsvergunning aan m.b.t. stedenbouwkundige handelingen. Concreet gaat het om de bouw van 16 woningen, 4 ter hoogte van de Hekkergerstraat, 6 aan de noordzijde en 6 aan de zuidzijde van het plangebied. 23 parkeergelegenheden worden voorzien aan de oostelijke zijde van het plangebied. Centraal binnen het plangebied wordt een autoluwe zone voorzien, aan de oostelijke zijde een wadi en enkele speeltuigen.

De funderingen van de woningen bestaan uit een klassieke vloerplaat en sleuven met een vorstvrije rand. De impact is hier circa 70cm. De woningen aan de Hekkergerstraat bevatten allen een septische put (1.400l) en een regenwaterput (5.000l). Voor de 12 resterende woningen voorziet men 6 septische putten en 3 regenwaterputten. De putten zullen uitgegraven worden tot op een minimale diepte van -2m. Nieuwe nutsleidingen worden aangelegd middels een sleufbreedte van 0,5m en een diepte van 0,5m tot 1m. De wadi aan de westelijke zijde heeft een oppervlakte van 12m² en een volume van 5.500l.

Bovengronds wordt er afgewerkt met grasdallen, verharding in tegels, dolomietgrind, Voor deze afwerking wordt een impact van circa -30cm/-50cm voorzien.

Figuur 8 Ontwerpplan site. (bron: opdrachtgever)

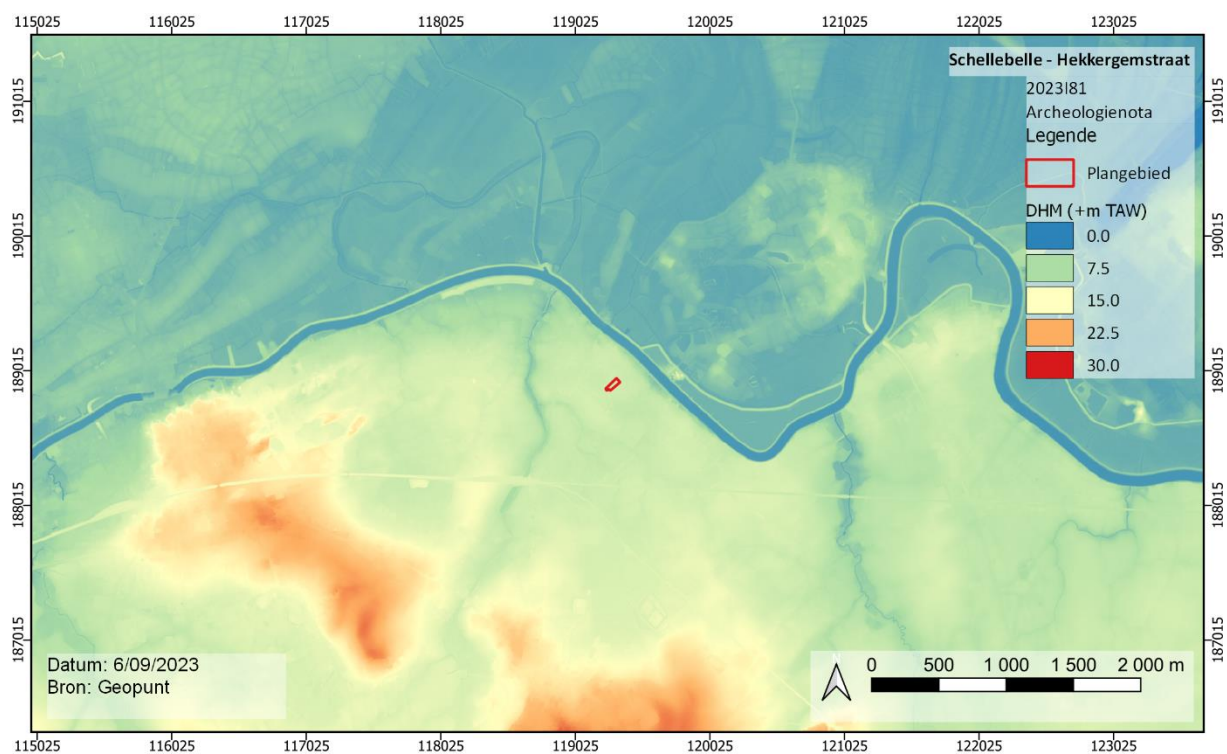
Figuur 9 Rioleringsplan. (bron: opdrachtgever)

4. ASSESSMENTRAPPORT

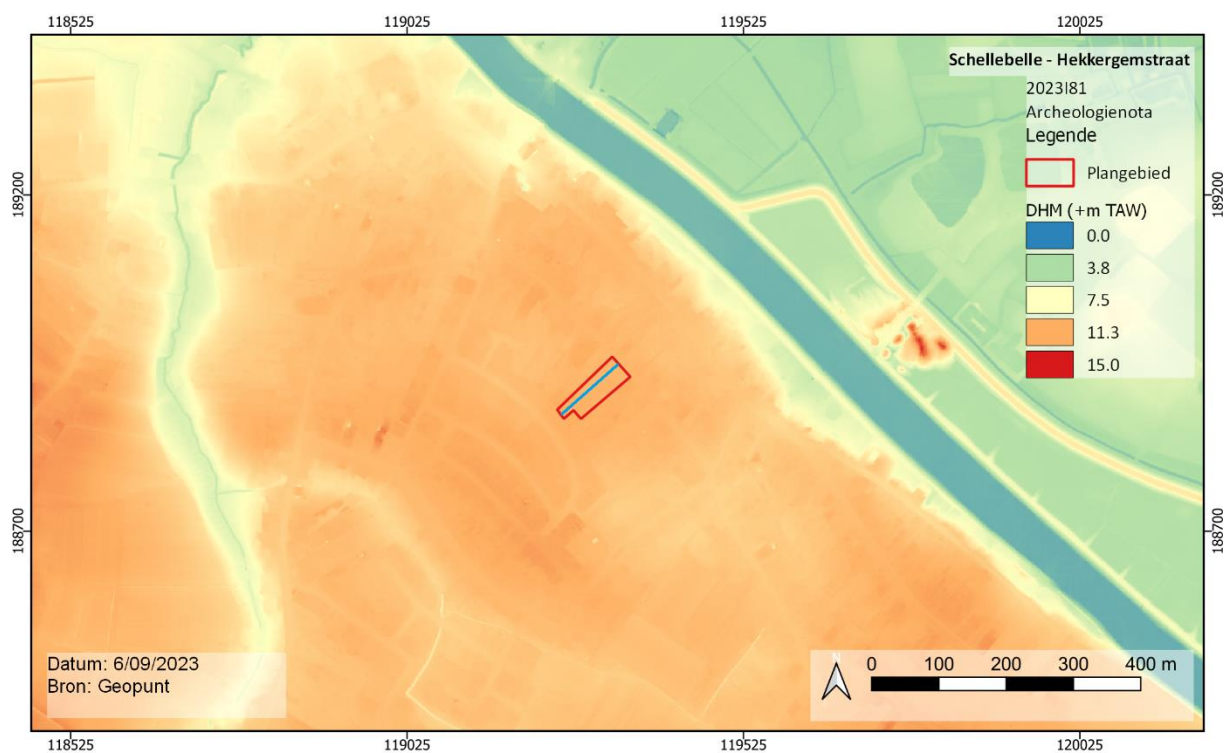
4.1. LANDSCHAPPELIJK SITUERING

Landschappelijk gezien is Wichelen gelegen in de zand- en leemstreek ter hoogte van de Zeeschelde, in een lagergelegen gebied. Schellebelle ligt in het Scheldeland en bevindt zich op de rechteroever van de Schelde op een hoogte tussen 9 en 10 meter boven het zeeniveau. De hoogte van het plangebied daalt richting het noordoosten (richting Zeeschelde) van +11,10m TAW naar +10,7m TAW. Hydrografisch is het onderzoeksgebied gelegen in het Benedenscheldebekken, deelbekken 'de drie Molenbeken'. De Zeeschelde stroomt 200m ten noordoosten van ons plangebied, de Roebeek situeert zich 650 ten westen, de Ertbrugbeek 410m ten zuidwesten.

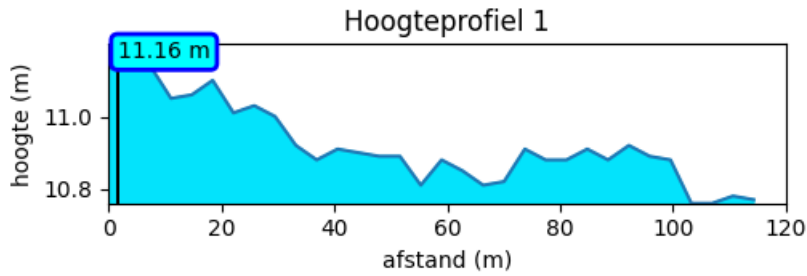
Er is geen info gekend over de potentiële bodemerosie binnen de contouren van het plangebied. Vermoedelijk kan dit op basis van de percelen in de omgeving als zeer laag tot verwaarloosbaar beschouwd worden. De geomorfologische kaart was niet beschikbaar.

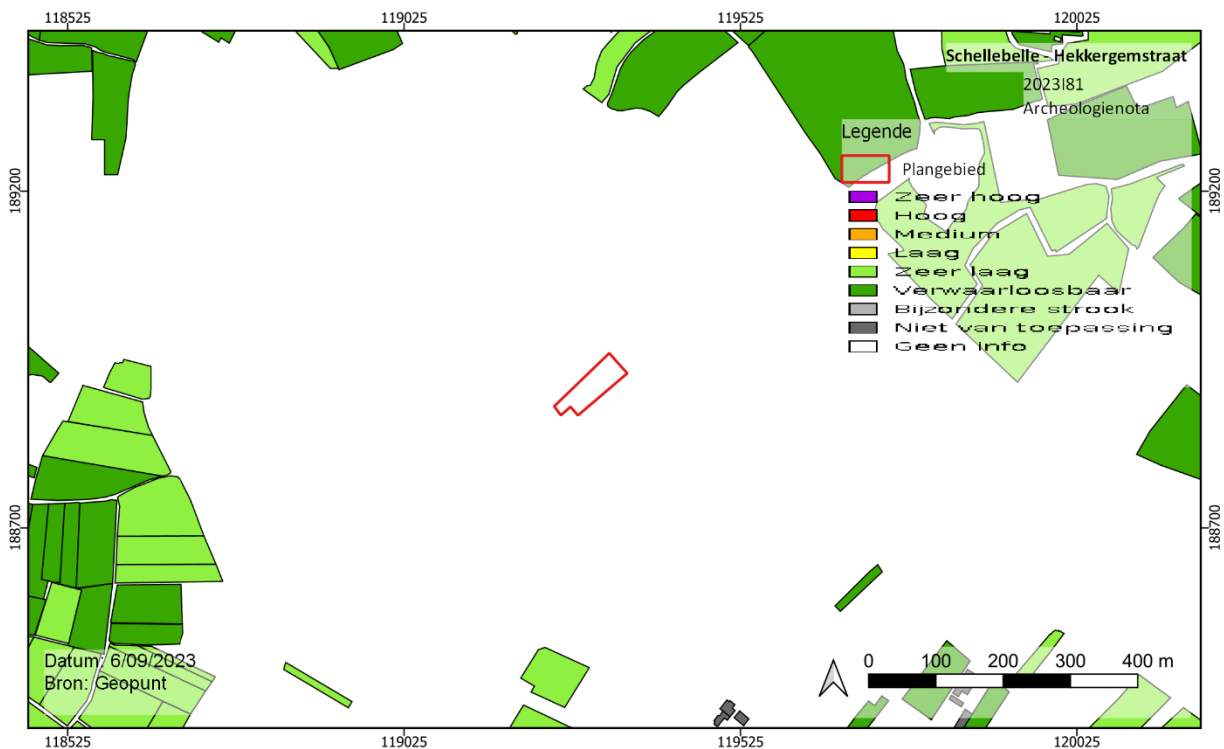
Figuur 10 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: Informatie Vlaanderen)

Figuur 11 Detail van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het hoogteprofiel. (Bron: Informatie Vlaanderen)

Figuur 12 Hoogteprofiel 1 op basis van het digitaal hoogtemodel. (Bron: Geopunt)

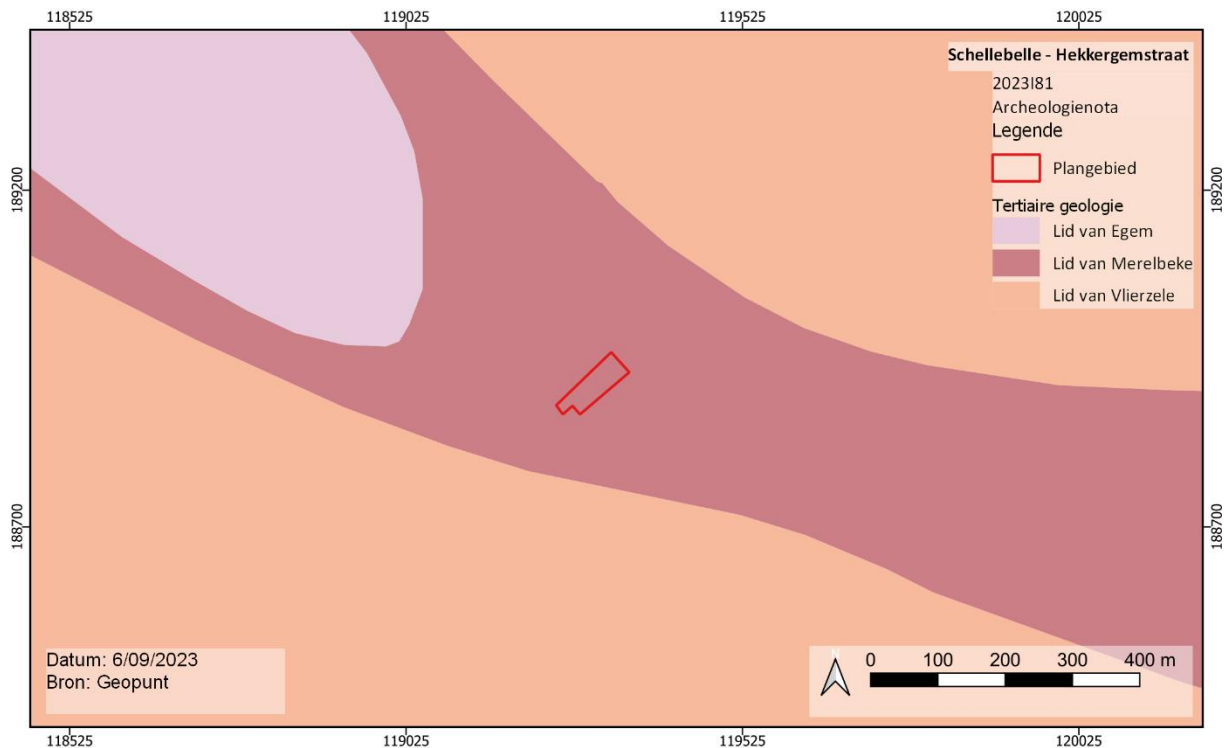
Figuur 13 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: Geopunt, DOV)

4.2. GEOLOGISCHE SITUERING

Het Tertiair is (was) een geologisch tijdvak dat de periodes Paleogeen (66,0-23,03Ma) en Neogeen (23,03-2,58Ma) omvat. Het is al enige tijd geen officieel erkend onderdeel meer van de chronostratigrafie zoals deze wordt vastgesteld door de *International Commission on Stratigraphy*. De benaming wordt echter nog veelvuldig gebruikt en zal ook hier worden toegepast.⁴

⁴ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen van het Lid van Merelbeke, blauwgrijze tot donkergrijze klei met dunne zandlensjes, organisch materiaal en pyrietachtige concreties.

Figuur 14 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt)

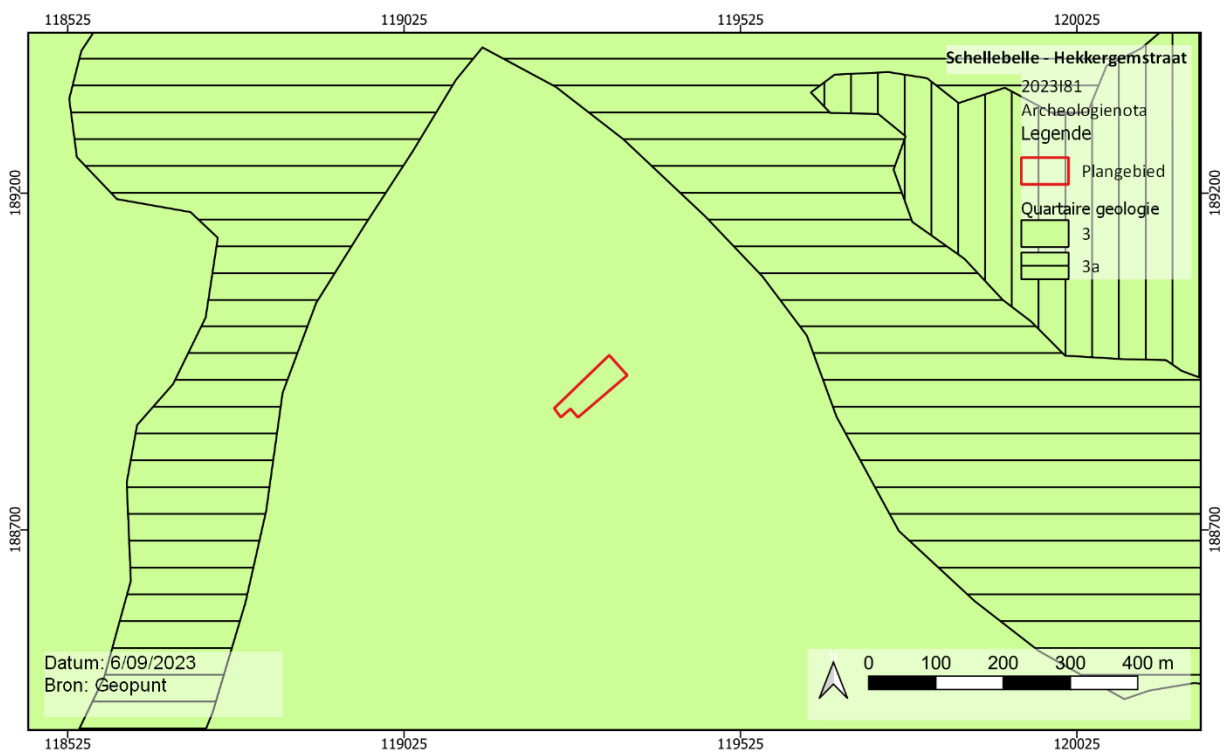
Het Tertiair (of liever het Neogeen) wordt gevolgd door de jongste periode in de aardgeschiedenis: het Quartair. Deze periode vangt dus 2.58 miljoen jaar geleden aan en is onderverdeeld in twee tijdvakken: het Pleistoceen en het Holocene.

Het Pleistoceen (2.58Ma- 11.7ka) wordt gekenmerkt door grote schommelingen in het klimaat. De (vaak relatief lange) tijden waarin een koud klimaat bestond worden ijstijden (glacialen) genoemd. Tijden waarin het klimaat meer op dat van nu leek worden aangeduid met de term tussenijstijden (interglacialen) aangeduid. Deze grote klimaatschommelingen hadden grote gevolgen en de resultaten daarvan zijn vandaag de dag nog op veel plekken in het landschap te herkennen. Het jongste tijdvak is (vooralsnog) het Holocene (11.7ka – heden). Dit tijdvak is gekenmerkt door een redelijk warm klimaat en is daarom ook geclassificeerd als een interglaciaal. Met name in het laatste deel van dit tijdvak is de invloed van de mens op de aarde sterk toegenomen, wat voor de geologie grote gevolgen heeft.⁵ De sedimenten van Quartaire ouderdom worden op grote schaal aan het oppervlak aangetroffen en zijn

⁵ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

weergegeven op de Quartair geologische kaart volgens het principe van profieltypekartering. Daarbij worden lithologie, genese en (chrono-) stratigrafie aangehouden als de belangrijkste kenmerken waar gronden op worden ingedeeld. De dikte van de Quartaire afzettingen varieert sterk in Vlaanderen, van minder dan een meter tot circa 30 meter.⁶

Het plangebied staat gekarteerd als type **3**: het quartair pakket bestaat uit eolische afzettingen van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen) en/of hellingsafzettingen van het Quartair, boven fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan.

Figuur 15 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt)

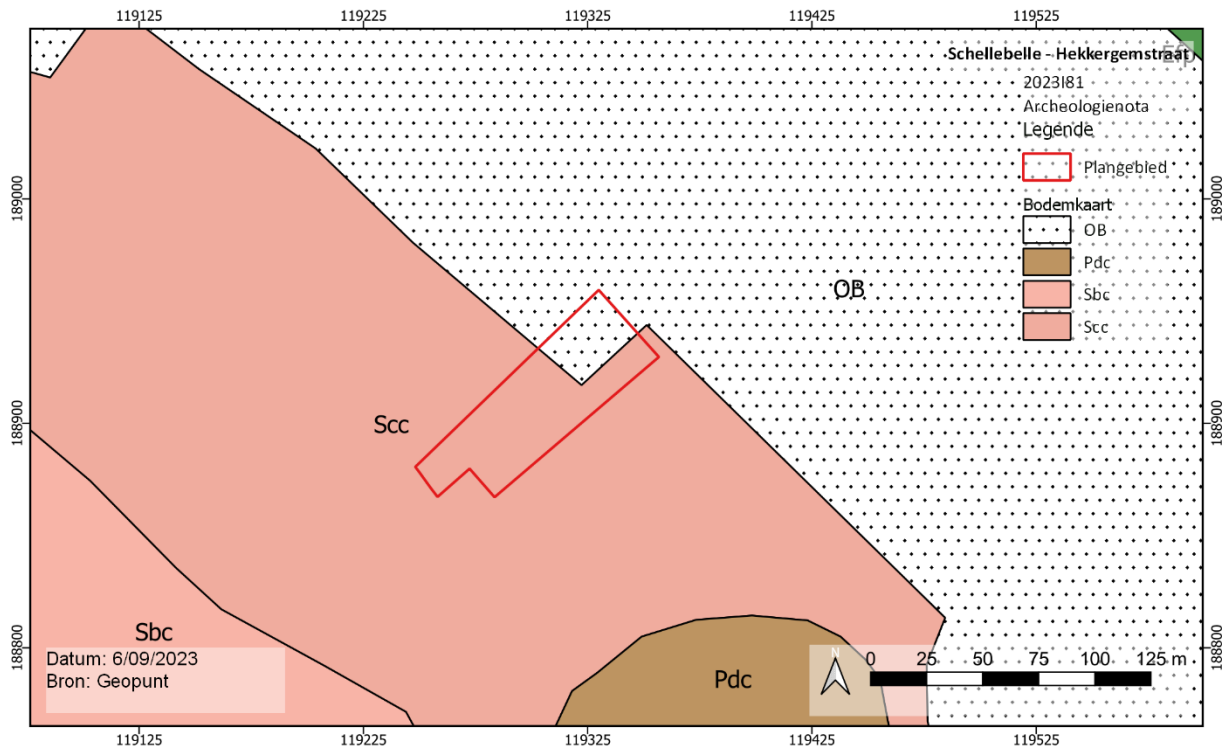
4.3. BODEMKUNDIGE GEGEVENS

Binnen het plangebied wordt volgende bodemkundige eenheid gekarteerd:

- **OB**: bebouwde gronden aan de oostelijke zijde van het plangebied.
- **Scc**: matig droge lemige zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. Deze bodems met gedegradeerde textuur B horizont hebben een bouwvoor van 25-30 cm dikte, donker grijsbruin, die in sommige gevallen rust op een weinig duidelijke kleur B horizont. De Bt begint op 40-100 cm, uitzonderlijk dieper. Hij is bruin tot geelbruin in het bovenste gedeelte en vertoont zeer bleekbruine zandige strepen en vlekken. In het onderste gedeelte komen

⁶ <https://www.dov.vlaanderen.be/page/quartairgeologische-kaart-150000> DOV, 2019

gleyverschijnselen voor vanaf 60-90 cm. De overgangshorizont is iets grijzer en rust op de gedegradeerde Bt met roodbruine ijzerconcreties en bruine kleihoudende brokken. De bodem is iets te droog in de zomer. Het zijn goede gronden voor zomergranen en aardappelen, waar thans veel maïs op verbouwd wordt, weinig geschikt voor weiland. De bodems zijn ook geschikt voor intensieve tuinbouw en ruwe groenteteelt.

Figuur 16 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)

4.4. HISTORISCHE SCHETS⁷

De naam Schellebelle werd voor het eerst vermeld in 1155 als Bella of Belle. 'Schelle' zou afkomstig zijn van de naam de Schelde, 'belle' van het Latijnse *baculiolum* wat 'palissade' betekent. Schellebelle zou met andere woorden zoveel betekenen als de 'afsluiting aan de Schelde'. Hieruit volgt dat Schellebelle reeds in de Gallo-Romeinse periode tot stand kwam. Karel V, heer van Dendermonde, droeg een in de 13de eeuw gesplitst deel van de heerlijkheid Schellebelle-Wanzele over aan de Bettens. De heerlijke functies van het tweede deel waren in handen van de families van Belle, de Proost, en onder andere Cotereau, van Honsbroek en Papejans van Morkhoven. De vrijheerlijkheid Ertbrugge lag in hetzelfde gebied en was tevens in het bezet van de van Belles en opvolgers. Schellebelle had

⁷ [Schellebelle | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

meerdere keren te lijden onder enkele gebeurtenissen: de Gentse strafexpedities in 1326 en 1331, de troebelen en troepenbewegingen in de 16de eeuw en de oorlogsschattingen in de 17de eeuw. De gemeente kenmerkt zich voornamelijk als landbouwdorp waarin het recht op gemene weide het langst behouden bleef, namelijk tot de eerste helft van de 19de eeuw. Toch namen in de 17de eeuw de nijverheid en handel een belangrijke plaats in. Het duurde tot 1956 vooraleer Schellebelle beschouwd werd als deel uitmakend van een industriële zone. Wichelen, waarvan Schellebelle deel uitmaakt, wordt voor het eerst vermeld in de 12de eeuw als Uuichline. Samen met Serskamp vormde Wichelen reeds vroeger een nederzetting met een bestuurlijke eenheid. In 1616 werd het een heerlijkheid en verwierf een de Cordes deze heerlijkheid alsook de voogdij. Ook Wichelen is overwegend een landbouwgemeente gebleven waarbij granen en vlas de belangrijkste teelten waren. De nijverheid was lang op textiel afgestemd.

4.5. HISTORISCH KAARTMATERIAAL

Op de kaart van Frickx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk.

Op de Villaret-kaart ligt het plangebied reeds ten zuidwesten van de Hekkergerstraat. Het plangebied is onbebouwd. Bebouwing situeert zich ten noordwesten van ons plangebied.

De kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld tussen 1771 en 1777 door de graaf de Ferraris. Het is een interessant document, omdat alle gebouwen ingemeten werden en ook de omgeving werd vrij waarheidsgetrouw opgetekend (rivieren, grachten, poelen, bossen, hagen, etc.). Er dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat deze kaart vooral vanuit een militair standpunt opgetekend werd. De gebieden die in dat kader minder interessant waren, werden minder nauwkeurig ingemeten. Op de Ferrariskaart wordt er akkerland afgebeeld.

De kadastrale kaarten die tot de Atlas der Buurtwegen werden opgemaakt tussen 1843 en 1845 naar aanleiding van de uitvoering van een wet uit 1841. De bedoeling was een inventaris te maken van alle kleine wegen met openbaar karakter. Deze kaart biedt geen nieuwe info omtrent het plangebied, perceelsgrenzen worden afgebeeld. De Popp-kaart is vrij gelijkaardig aan de Atlas der Buurtwegen.

Op de Vandermaelenkaart moet de projectie meer naar het zuidwesten worden verschoven, er is geen bebouwing te zien.

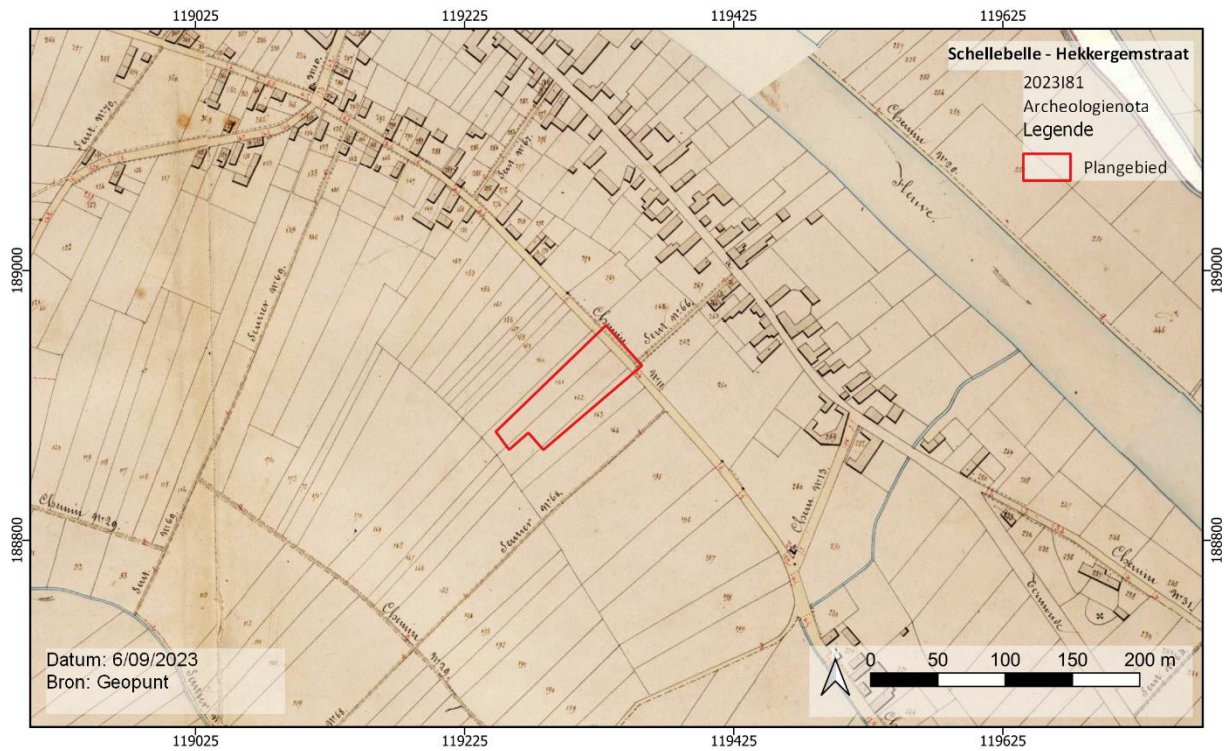
Op de orthofoto uit 1971 zijn enkele gebouwen te zien. Op de recentere orthofoto's staan de woningen en de loodsen reeds afgebeeld. Op de orthofoto van 2003 is ten noorden van de loodsen enige activiteit (graafwerken?) te zien.

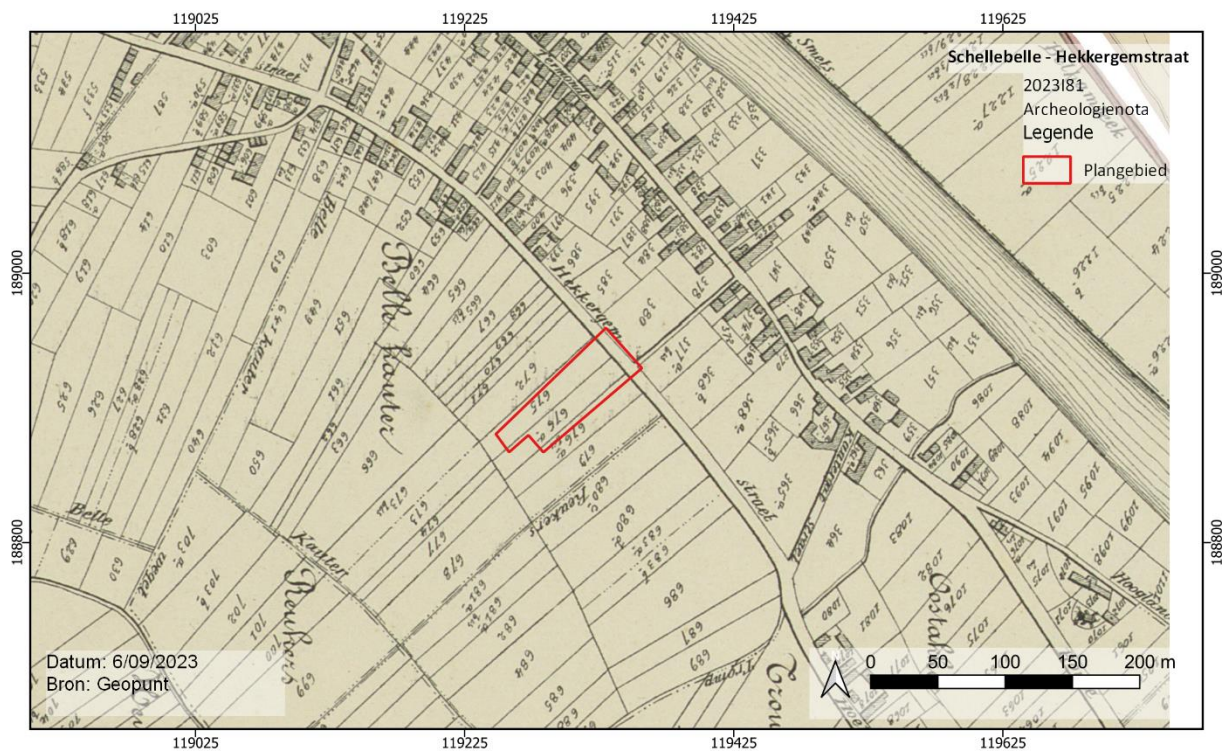
Figuur 17 Villaret-kaart (1745-1748) met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)

Figuur 18 Kaart van Ferraris (1777) met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)

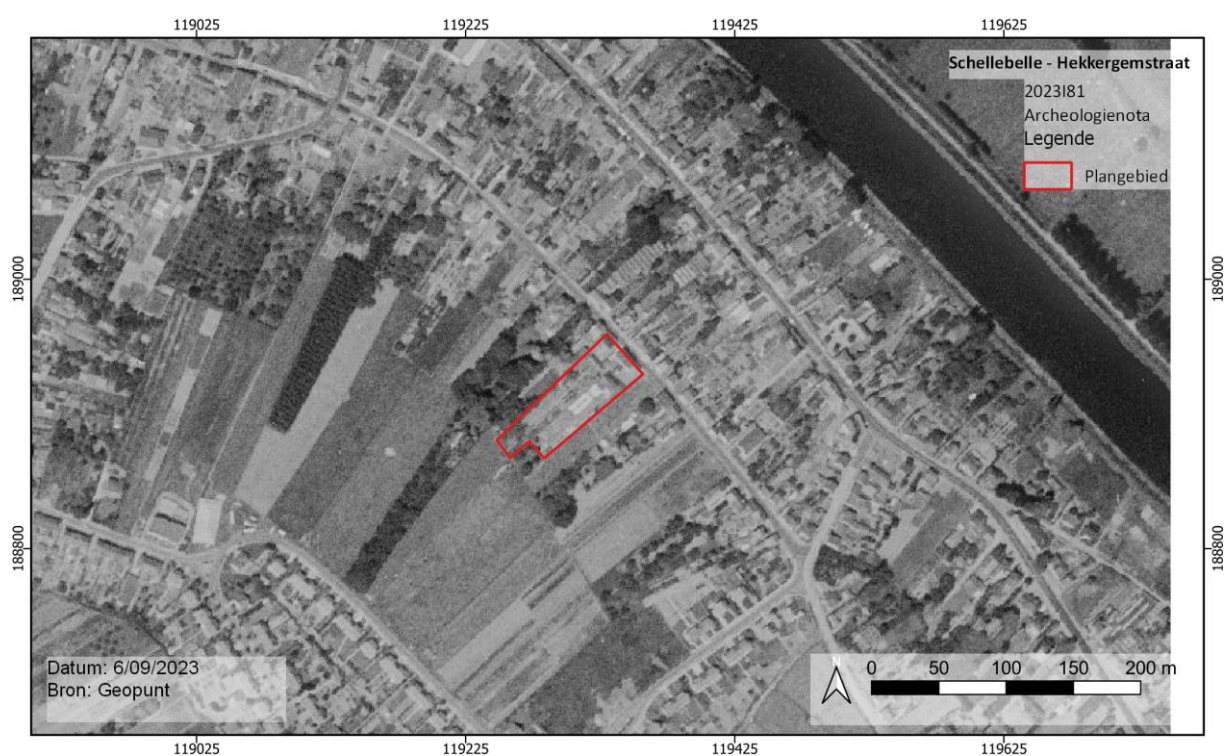
Figuur 19 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)

Figuur 20 Popp-kaart (1842-1879) met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)

Figuur 21 Kaart Vandermaelen (1846-1854) en projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)

Figuur 22 Orthofoto uit 1971 met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)

Figuur 23 Orthofoto uit 1979-1990 met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)

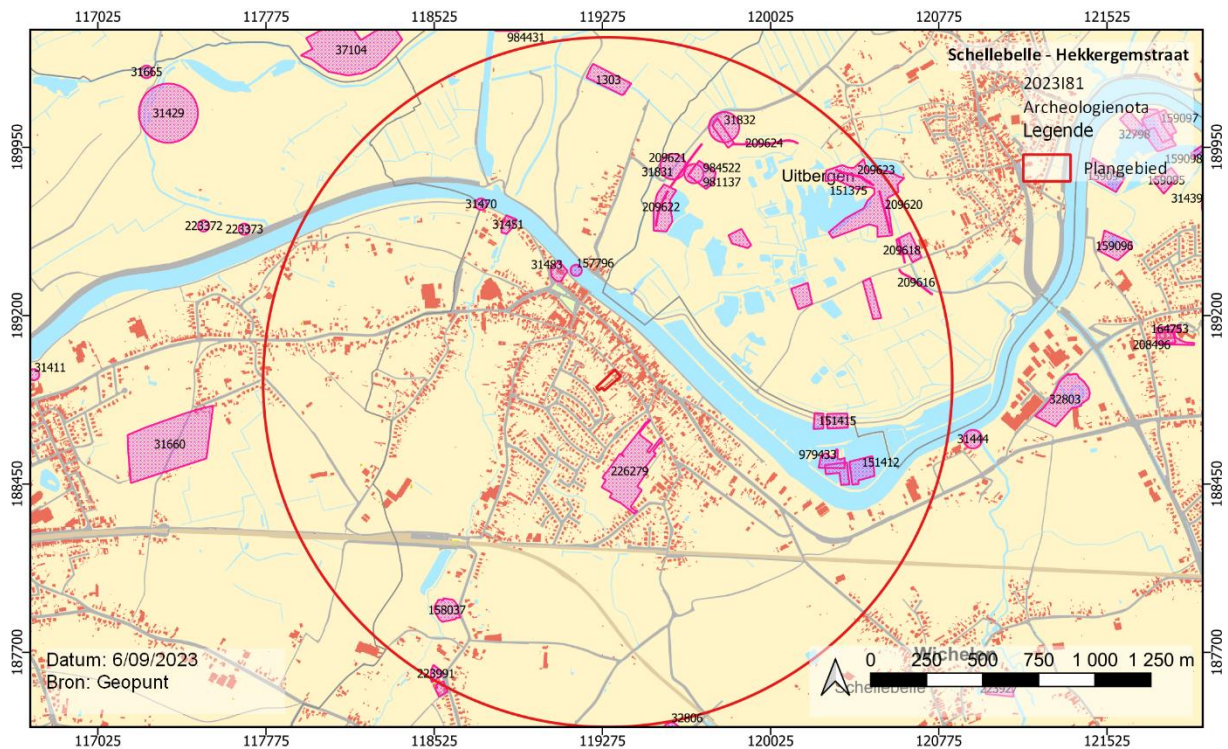
Figuur 24 Orthofoto uit 2003 met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)

Figuur 25 Orthofoto uit 2012 met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

De belangrijkste bron voor de archeologische gegevens werd bekomen via de waarnemingen in de databank van Onroerend Erfgoed. In onderstaande lijst worden de gekende waarden uit de in de omgeving van het plangebied opgelast. Voor de interpretatie en met het oog op het formuleren van een goede archeologische verwachting van het plangebied wordt een onderscheid gemaakt tussen archeologische prospecties en opgravingen enerzijds en archeologische en historische indicatoren anderzijds.

Figuur 26 Centraal archeologische inventaris met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt en CAI)

4.6.1. ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIES EN OPGRAVINGEN

- Cai 226279⁸: ten zuidoosten van ons plangebied werd een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd en nadien een archeologische opgraving. Het projectgebied bevindt zich vermoedelijk op de restant van een Laatglaciale oeverwal. Op de bodemkaart is immers in zuid(west)elijke richting, weg van de Schelde, een graduele overgang van (lemig) zand naar fijnkorreliger materiaal zoals licht zandleem en zandleem zichtbaar. De aanwezigheid van de Ertbrugbeek wijst mogelijk op de afwatering van het noordelijke hoger gelegen terrein. Dergelijke hoger gelegen locaties nabij een stroom waren al vanaf de prehistorie de perfecte uitvalsbasis voor de mens. De archeologische sporen die zich op het terrein voordoen, kunnen zowel in ruimte als tijd gegroepeerd worden. Zo bevinden de oudste sporen zich in het iets hoger gelegen noorden van het projectgebied, waar de ondergrond bestaat uit zand. De oudste sporen zijn de twee kringgreppels, die ruwweg in de bronstijd (2000 v.C. – 800 v.C) kunnen geplaatst worden. Het valt echter niet uit te sluiten dat deze sporen nog ouder zijn en een finaal-neolithische datering hebben, met andere woorden in het derde millennium v.C. Andere sporen in de onmiddellijke nabijheid van de kringgreppels zijn met grote waarschijnlijkheid in verband te brengen met de grafstructuren. De vullingen en het

⁸ [Sportpark Bellekouter | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

vondstmateriaal laten dit alvast uitschijnen. Er werden enkele duidelijke kuilen aangetroffen, waaronder twee zelfs binnen de grootste kringgreppel. Daarnaast werd een aantal paalsporen geregistreerd die meestal geclusterd liggen. Door de eerder kleine vlakken tijdens het proefsleuvenonderzoek konden nog geen patronen waargenomen worden in de spreiding van de paalsporen. Buiten de kringgreppels werden bijgevolg geen structuren aangetroffen. De spreiding van kuilen en paalsporen toont wel aan dat het terrein nog andere archeologische resten bevat. Meer naar het zuiden van het projectgebied neemt de hoeveelheid aan sporen uit de metaaltijden af. Net ten noorden van de nog bestaande gracht tekenen zich vooral greppels af, waarvan het merendeel moeilijk te dateren is. Op basis van kleur en vulling kan echter verondersteld worden dat ze een jongere datering hebben dan de sporen in de noordelijke zone. Het aantal sporen ligt er duidelijk lager en opnieuw zijn de kleur en vulling indicaties op een jongere datering dan de metaaltijden. In het uiterste zuiden van het projectgebied werden opnieuw greppels aangesneden. Een aantal hiervan is ontegensprekelijk van vroegmoderne ouderdom. Het tamelijk grote aantal kuilen in deze zone valt op. Een aantal ervan kon op basis van vondstmateriaal echter in de vroegmoderne periode geplaatst worden. Ook de aflijningen zijn duidelijk scherper dan de sporen in het noorden van het projectgebied. De resultaten tonen ontegensprekelijk aan dat menselijke aanwezigheid zich voorgedaan heeft op het terrein. De grafheuvels wijzen op prehistorische funeraire activiteiten die voorlopig te dateren zijn in de bronstijd. De overige sporen lijken qua datering ook in de metaaltijden te vallen, hoewel hun exacte aard en functie nog niet bepaald kon worden tijdens het vooronderzoek. Andere recente opgravingen tonen echter aan dat locaties met grafheuvels ook bewoning kunnen hebben in latere fases.

Figuur 27 Luchtfoto van de grafcirkel gevonden tijdens het proefsleuvenonderzoek. (bron: Vanhercke J., Ghyselbrecht E. 2019: Sportpark Bellekouter (Wichelen, Oost-Vlaanderen), Sint-Michiels- Brugge, p. 108.)

- Cai 979433⁹, 151412¹⁰, 151415¹¹:

Ter hoogte van waar een instroomopening in de *Wijmeers 2*- zone werd voorzien (deze werd later echter op een andere plaats aangelegd), bevindt zich een opvallend hoger gelegen zandige 'lob' onder de afdekking met klei. Landschappelijk booronderzoek toonde aan dat deze lob door de Schelde werd afgezet ergens in de ijzertijd, vermoedelijk kort na 800 v.Chr. Omdat ook in deze zone erosie door getijdenwerking werd verwacht werd ook hier een booronderzoek uitgevoerd. Hierbij werden scherven, spijkers en botfragmenten aangetroffen, die dateerden uit de Romeinse periode, meer bepaald uit de 2^e eeuw n. Chr. Een kleine opgraving in 2008 maakte duidelijk dat deze vondsten afkomstig waren van een pakket Romeins afval dat op de rand van een oude zijgeul van de Schelde was gestort. Het onderzoek van fossiele stuifmeelkorrels in deze grachtvulling wees op een intensief ontgonnen landschap, met zéér weinig bomen, en de aanwezigheid van akkers en weiden.

⁹ [Romeinse site Wijmeers 2 | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

¹⁰ [Sigma Wijmeersen 2 \(WMA, WMB, WMC\) | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

¹¹ [Sigma Wijmeersen 2 \(WMD en WME\) | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

Op basis van deze gegevens werd vlak bij een Romeinse bewoning vermoed. De hoger gelegen zandige rug, die zich verder uitstrekte naar het noorden, leek hiervoor de geknipte locatie. De opgraving van deze site werd uitgevoerd in het najaar van 2012.

Hierbij kwamen enkele rurale erven uit de Romeinse periode aan het licht, met twee hoofdgebouwen beiden van circa 12 op 6 meter. In de omgeving van de gebouwen lagen nog enkele andere groepjes paalsporen, die de locaties van enkele bijgebouwen zoals stallingen en schuren verraden. Eén erf kon volledig worden opgegraven. Een relatief smalle gracht bakende dit eerste erf af; in het zuiden vormde een oude zijgeul van de Schelde de grens. Het erf had zo een langwerpige oost-west georiënteerde vorm en was ongeveer 0,2 hectare groot. In het westen van de opgravingszone kwam de aanzet van het tweede erf aan het licht. Helaas lag daar een gedeelte van het woonhuis net buiten de afbakening van de opgraving.

Beide erven waren gescheiden door een zone die duidelijk een rituele betekenis had. Centraal daarin lag namelijk een cirkelvormige gracht met een diameter van bijna 8 meter, die vermoedelijk de locatie van een grafheuvel aanduidde. Een concentratie van aardewerk toont dat dit monument te situeren is in de IJzertijd.

De cirkel was omgeven door een complex van rechthoekige grachten met daarin skeletfragmenten van honden en tanden van paarden. Het opvallendste hier was echter de aanwezigheid van een volledig hondenskelet, in één van de grachten gelegd.

Door het afval binnen en aan de rand van de woonerven kan een aantal zaken afgeleid worden met betrekking tot de economie van deze site. Een groot aantal loden verzwareningen van visnetten, gevonden in een strook van enkele meter breed langsheen de geul en een naald om visnetten te herstellen, tonen dat er actief werd gevisd. Tussen de bewaarde visbotjes en schelpen zitten echter ook soorten die, behalve aan de monding, niet in de Schelde voorkwamen: haring en zeemossel. Het overige dierlijk materiaal wijst erop dat de bewoners ook hun handen vol hadden met het houden van runderen, schapen en varkens. Bewaarde plantenresten en stuifmeelkorrels bieden tenslotte een blik op het lokale milieu, waarin akkers en weilanden prominent aanwezig waren.

Buiten de perimeter van de beide bewoningen en de rituele zone was er een serie brandrestengraven, aangelegd tegen de rand van de fossiele geul. Aan het uiteinde van de rij kuilen kwam het skelet van een jongvolwassene aan het licht. Twee resten van neonatale skeletjes werden vlak bij de woonerven zelf gevonden. Hun positie en de wijze van 'begroefing' wijst erop dat aan hen ter aarde bestelling maar weinig aandacht was besteed. Het ene skeletje werd immers in een kuil aan de buitenkant van de omgrachting van het erf gelegd, het tweede skeletje bevond zich onderaan een paalkuil.

De aanwezigheid van luxe aardewerk zoals *terra sigillata* en andere praalobjecten, zoals fraai versierde mantelspelden (fibulae), laten vermoeden dat de site in de Wijmeersen 2 zone toch enige 'status' had. Ongetwijfeld zagen deze mensen veel verkeer voorbij komen op de Schelde, en hadden ze contact,

sociaal en economisch, met die passanten. Het grote aantal bouwmaterialen, waaronder relatief zéér veel dakpanfragmenten en enkele grote brokken Doornikse kalksteen, laten bovendien vermoeden dat er zich in de nabijheid mogelijk een Romeinse steenbouw aanwezig kan zijn, misschien op de hoger gelegen duin van Uitbergen.

- Cai 209616, 209618, 209620, 209621, 209622, 209623, 209624¹²: Wijmeers I: prospecties naar aanleiding van het Sigma-plan. Bij deze onderzoeken kwamen lithisch materiaal uit de steentijd; kuilen en aardewerk uit de metaaltijden; aardewerk, paalsporen, metaal, bouwmaterialen en dierlijke resten uit de Romeinse periode; aardewerk uit de middeleeuwen; en grachten, kuilen en greppels uit de nieuwe tijd aan het licht.

4.6.2. ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE INDICATOREN

Losse vondst

- Cai 157796¹³: ter hoogte van deze locatie werd een ringgesp met fabeldier gevonden.
- Cai 31470¹⁴: kleine beker met holle bodem, een uivormig lichaam en een kort uitstaande hals met een afgeronde lip, mogelijks afkomstig uit een graf (9de eeuw v. Chr.).

Bouwkundig erfgoed

- Cai 31483¹⁵: de datering van de kerk van Schellebelle is onzeker. Aanvankelijk toegewijd aan de H. Gorik (Gaugericus): wijst op hoge ouderdom? Later opgedragen aan Sint-Jans-Onthoofding. Na de brand (1580) werd een kerk in Gotische stijl gebouwd.
- Cai 31451¹⁶: Bellekasteel. De oudste fase dateert uit 1148, platgebrand in 1580, heropgebouwd tussen 1587 en 1606, sterk beschadigd in 1697 en gesloopt in 1789. Het kasteel

¹² Meylemans E. & Perdaen Y., 2015. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem op het dijktracé van het overstromingsgebied 'Wijmeers 1' van het Sigmaplan (Berlare, prov. Oost-Vlaanderen), Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 28, Brussel.

¹³ [Schelde Veer | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

¹⁴ [Drabstraat I | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

¹⁵ [Kerk Schellebelle | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

¹⁶ [Bellekasteel | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

behoord toe aan de heren van Dendermonde. De laatste overblijfselen werden vernietigd tijdens het rechtekken van de Schelde in 1883.

- Cai 158037¹⁷: site met walgracht. min of meer D-vormig omgracht areaal op de Ferrariskaart tot eerder polygonaal op het primitief kadaster (type 'groep A2' Verhaeghe). Duidelijke opdeling in 2 zones. Afbakening nog duidelijk te zien in kadaster.

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Het plangebied bevindt zich op de rechteroever van de Zeeschelde, op een 200m ten zuiden van deze waterloop. Het plangebied is niet gelegen binnen de alluviale zone maar op iets hoger gelegen gronden. Rondom het plangebied werd reeds enkele malen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Lithisch materiaal uit de steentijden werd gevonden ten noorden van ons plangebied, ter hoogte van de prospectiezones Wijmeers I. Bronstijd, ijzertijd en romeinse sporen kwamen aan het licht op de sites ten zuidoosten (Sportpark) en Wijmeers II.

Voor de gemeenschap van jager-verzamelaars is het plangebied een interessante locatie. Ten noorden van ons plangebied werden lithische artefacten gevonden. Voor de pre agrarische gemeenschappen (paleolithicum t/m neolithicum) was een ecologisch divers landschap belangrijk. De mens trok zijn tijdelijke kampementen meestal op langs overgangszones van nat naar droog, zoals bijvoorbeeld op droge zandruggen in beekvalleien. In dergelijke gradiëntzones zijn namelijk de rijkste en meest diverse voedingsbronnen aanwezig en was drinkwater binnen handbereik. We kunnen stellen dat ons plangebied binnen een dergelijke interessante locatie ligt. Belangrijk hierbij is de aan/afwezigheid van een zogenaamde paleobodem. De bodemkaart toont echter een verbrokkelde B-horizont en de bebouwing binnen het plangebied is vrij dens. Mogelijks is een dergelijke paleobodem (indien aanwezig) niet meer bewaard.

Voor wat betreft de eerste landbouwersgemeenschappen kan gesteld worden dat het plangebied een hoog archeologisch potentieel heeft. De locatie, op iets hoger gelegen gronden kan interessant geweest zijn. Voor wat betreft het voorkomen van zogenaamde klassieke grondsporen/grondvaste resten binnen het plangebied is er een hoge verwachting. Het betreft bv.. bewoningssporen

¹⁷ [Walgrachtsite Herbrugge | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

(houtbouw), landbewerkingssporen (bv.. erfafbakening, landweg), ambachtelijke sporen (houtschoolmeilers) als funeraire sporen (brandrestengraven, grafcirkels).

5.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Binnen het plangebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Rondom het plangebied duiden enkele opgravingen en indicatoren op een verhoogd archeologisch potentieel voor de periodes vanaf de landbouwersgemeenschappen. Landschappelijk gezien is het plangebied ook interessant voor pre-agrarische gemeenschappen.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Binnen het plangebied staan enkele woningen, bijgebouwen en loodsen, goed voor een oppervlakte van 1157m². Potentieel is dus 30% van het plangebied reeds verstoord. De diepte van de funderingen, vloerplaten e.d.m. is echter niet gekend. Op de noordelijke zone is op de orthofoto van 2000-2003 enige activiteit te zien. Wat de impact op de bodem was, is niet gekend.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

/

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De opdrachtgever plant de bouw 16 woningen. De werken zullen een ontegensprekelijke impact hebben op de bodem en mogelijks op het archeologisch erfgoed.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Zie pvm.

6. BESLUIT

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag m.b.t. stedenbouwkundige handelingen ter hoogte van Schellebelle (prov. Oost-Vlaanderen). Het onderzoeksgebied is gelegen in Schellebelle, deelgemeente van Wichelen, in de provincie Oost-Vlaanderen. De gemeente situeert zich in de Denderstreek en het Scheldeland. Wichelen grenst ten noorden aan Berlare, ten oosten aan Babbelaar, ten zuiden aan Lede en ten westen aan Wetteren. Ons plangebied, bestaande uit een 4-tal langgerekte percelen, ligt ten zuiden van de Hekkergermstraat. Deze straat verbindt a.h.w.. Wetteren met Wichelen. Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van circa 3882m² en is kadastraal terug te vinden onder: Wichelen, Schellebelle, afdeling 3, sectie A, perceelnrs. 675N, 675F, 676K, 676L. De opdrachtgever vraagt een omgevingsvergunning aan m.b.t. stedenbouwkundige handelingen. Concreet gaat het om de bouw van 16 woningen, 4 ter hoogte van de Hekkergermstraat, 6 aan de noordzijde en 6 aan de zuidzijde van het plangebied. 23 parkeergelegenheden worden voorzien aan de oostelijke zijde van het plangebied. Centraal binnen het plangebied wordt een autoluwe zone voorzien, aan de oostelijke zijde een wadi en enkele speeltuigen. Schellebelle ligt in het Scheldeland en bevindt zich op de rechteroever van de Schelde op een hoogte tussen 9 en 10 meter boven het zeeniveau. De hoogte van het plangebied daalt richting het noordoosten (richting Zeeschelde) van +11,10m TAW naar +10,7m TAW. Hydrografisch is het onderzoeksgebied gelegen in het Benedenscheldebekken, deelbekken De drie Molenbeken. De Zeeschelde stroomt 200m ten noordoosten van ons plangebied, de Roebeek situeert zich 650 ten westen, de Ertbrugbeek 410m ten zuidwesten. De bodemkaart karteert het overgrote deel van het plangebied als lemige zandbodem met sterk gevlekte en verbrokkelde textuur B-horizont. Rondom het plangebied werd reeds enkele malen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Lithisch materiaal uit de steentijden werd gevonden ten noorden van ons plangebied, ter hoogte van de prospectiezones Wijmeers I. Bronstijd, ijzertijd en romeinse sporen kwamen aan het licht op de sites ten zuidoosten (Sportpark) en Wijmeers II. Rondom het plangebied duiden enkele opgravingen en indicatoren op een verhoogd archeologisch potentieel voor de periodes vanaf de landbouwersgemeenschappen. Landschappelijk gezien is het plangebied ook interessant voor pre-agrarische gemeenschappen.

7. BIBLIOGRAFIE

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>
- Meylemans E. & Perdaen Y., 2015. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem op het dijktracé van het overstromingsgebied 'Wijmeers 1' van het Sigmaphan (Berlare, prov. Oost-Vlaanderen)*, Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 28, Brussel.
- Vanhercke J., Ghyselbrecht E. 2019. *Sportpark Bellekouter (Wichelen, Oost-Vlaanderen)*, Sint-Michiels- Brugge.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning m.b.t. stedenbouwkundige handelingen, deel 2. (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)	5
Figuur 2 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: Geopunt, NGI)	7
Figuur 3 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt, NGI)	8
Figuur 4 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: Geopunt)	8
Figuur 5 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt).....	9
Figuur 6 Plan bestaande toestand. (bron: opdrachtgever)	10
Figuur 7 Zicht op de woningen gezien van de Hekkergerstraat. (bron: google)	10
Figuur 8 Ontwerpplan site. (bron: opdrachtgever)	11
Figuur 9 Rioleringsplan. (bron: opdrachtgever)	12
Figuur 10 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: Informatie Vlaanderen)	14
Figuur 11 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: Informatie Vlaanderen)	14
Figuur 12 Hoogteprofiel 1 op basis van het digitaal hoogtemodel. (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 13 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: Geopunt, DOV)	15
Figuur 14 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt)	16

Figuur 15 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 16 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)	18
Figuur 17 Villaret-kaart (1745-1748) met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)	20
Figuur 18 Kaart van Ferraris (1777) met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)	20
Figuur 19 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)	21
Figuur 20 Popp-kaart (1842-1879) met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)	21
Figuur 21 Kaart Vandermaelen (1846-1854) en projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)	22
Figuur 22 Orthofoto uit 1971 met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)	22
Figuur 23 Orthofoto uit 1979-1990 met projectie van het plangebied. (Bron: Geopunt)	23
Figuur 24 Orthofoto uit 2003 met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)	23
Figuur 25 Orthofoto uit 2012 met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt)	24
Figuur 26 Centraal archeologische inventaris met projectie van het plangebied. (bron: Geopunt en CAI)	25
Figuur 27 Luchtfoto van de grafcirkel gevonden tijdens het proefsleuvenonderzoek. (bron: Vanhercke J., Ghyselbrecht E. 2019: Sportpark Bellekouter (Wichelen, Oost-Vlaanderen), Sint-Michiels- Brugge, p. 108.).....	27